

Ny språklitteratur

PUBLIKASJONER FRA SPRÅKNEMNDENE

Fagspråk i Norden, Nordisk språksekretariat. Rapport 19. 1993. 240 s. Inneholder innlegg holdt på en konferanse i Lund 4.-6. desember 1992, bl.a. om fagspråk og terminologi, fagspråklig språkplanlegging, myndighetenes og medisins fagspråk, undervisning i fagspråk og forholdet mellom allmennspråk og fagspråk.

Flugorðasafn. Íslenskt-enskt, enskt-íslenskt. Red. Jónína Margrét Guðnadóttir. Rit Íslenskrar málnefndar 7. Íslensk málnefnd, Reykjavík 1993. 302 s.

Detta är först och främst en ordbok över isländska flygtermer, aktuella termer inom hela flygbranschen. Största delen av boken är en isländsk ordlista med motsvarande engelska termer och i flesta fall också en definition eller begreppsförklaring på isländska eller bådadera, samt 50 illustrationer. Därefter följer en engelsk-isländsk ordlista och längst bak i boken en lista på 12 sidor över engelska förkortningar som är gängse i flygspråket.

Boken innehåller bortemot 4000 begrepp, men p.g.a. synonymer är antalet termer på varje språk något större.

Redaktören, Jónína Margrét Guðnadóttir, redogör för bokens tillkomst i sitt förord och det har hon också gjort på andra håll, bland annat i *Fagspråk i Norden* (Nordisk språksekretariats rapporter 19) 1993 och i en intervju i *Nordisk Kontakt* 1993:12. Initiativtagaren var f.d. luftfartsdirektör, som lyckades påverka myndigheterna och åstadkomma samarbete med Íslensk málnefnd. Kommunikationsministern tillsatte hösten 1987 en terminologisk kommitté på 7 man för att förbereda publikationen. Den höll 120 möten tillsammans med sin redaktör, dryftade nybildningar av ord, begreppsförklaringar etc.

Flugorðasafn ersätter en tidigare ordsamling, som utkom 1956, *Nýyrði IV. Flug*, av Halldór Halldórsson.

Galberg Jacobsen, Henrik og Mogens Gradenwitz (red.): Komma hvornår og hvorfor? En debatbog om kommatering. Dansk Sprognævns skrifter 20. Dansk Sprognævn. I kommission hos Dansk lærerforening, København 1993. 217 s.

Komma - hvornår og hvorfor? er en debatbog fra Dansk Sprognævn om kommaerne i dansk. Bogen indeholder en række artikler om de to officielle danske kommasystemer, det grammatiske komma og pausekommaet, og om problemer i forbindelse med kommateringen i dansk. Bidragene er skrevet af sprogfolk i og uden for Dansk Sprognævn.

Kommaets historie i Danmark er behandlet af *Erik Hansen*, og kommadebatten i Danmark i de sidste 75 år gennemgås af *Henrik Galberg Jacobsen*. *Mogens Gradenwitz* skriver om det grammatiske komma, og *Ole Togeby* argumenterer for den variant af pausekommaet som han kalder «fleksibelt funktionskomma». *Niels Holck* behandler i sin artikel tegnsætningen som helhed under en kreativ synsvinkel. *Karl Hårbøl* fremlægger resultaterne af sin undersøgelse af den faktiske brug af grammatiske kommaer i nogle bøger og aviser, og *Vibeke Appel* gør rede for en undersøgelse af forskellige kommasystemers betydning for læseren. I den afsluttende artikel om «enhedskommaet» fremlægger *Henrik Galberg Jacobsen* et forslag til et nyt kommasystem til afløsning af de to nuværende.

Foruden de egentlige artikler indeholder bogen de danske kommaregler siden 1918, da der første gang blev givet officielle regler for tegnsætningen i dansk.

Halldór Halldórsson og Baldur Jónsson: Íslensk málnefnd 1964—1989. Afmælisrit. Red. Baldur Jónsson. Rit Íslenskrar málnefndar 8. Íslensk málnefnd, Reykjavík 1993. 162 s.

Detta är en jubileumsskrift i anledning av Ísländska språknämndens 25 års jubileum 1989. Författarna, som bägge två har varit nämndens ordförande, skriver var sitt avsnitt.

Professor emeritus Halldór Halldórsson, språknämndens initiativtagare och dess förste ordförande 1965—1966, skriver om bakgrunden till nämndens tillkomst, dess instiftning och de första aktiviteterna («Tildrög málnefndar og stofnun»). Íslensk

målnefnd har sina rötter i 1950-talets officiella nyordsverksamhet samt stimulerande påverkan från de övriga nordiska språknämnderna.

Professor Baldur Jónsson var språknämndens ordförande 1978–1988. I sitt bidrag («Íslensk málnefnd 1966–1989»), som utgör den största delen av boken, ger han en ganska detaljerad översikt över den isländska språknämndens utveckling och aktiviteter, dess kamp för ökade resurser, upprättandet av ett eget sekretariat, Íslensk málstöð, 1985, m.m. En väsentlig del ägnas åt nordiskt samarbete, både i förbindelse med språknämnderna, deras gemensamma forum, Nordiska språksekretariatet i Oslo, och islänningarnas deltagande i Nordterm. I det avslutande kapitlet där man börjat sträva mot upprättandet av en språkvårdsfond berättas det om Svenska Akademiens besök under jubileumsåret 1989 och dess grundläggande bidrag till den isländska språkvårdsfonden.

Boken är illustrerad. Den avslutas med en översikt över språknämndens olika sammanställningar 1964–1989, åtföljd av en källförteckning samt personregister. Baldur Jónsson som är ansvarig för redaktionen skriver förord. Boken inleds med en utförlig innehållsförteckning.

Karker, Allan: Dansk i EF - en situationsrapport om sproget. Nordisk språksekretariats skrifter 16. Gads Forlag 1993. 95 s.

Boka er resultatet av en undersøkelse av den faktiske situasjonen for dansk språk i EF (EU). Gjennom intervjuer med ca. 100 danske politikere, embetsmenn, tolker og oversettere har forfatteren kartlagt hvilke rettigheter dansk språk har i EF-systemet, og hvordan disse rettighetene blir utnyttet i praksis. Forfatteren har lest ca. 1400 sider tekst som er produsert på dansk i EF i de seneste år, med tanke på om EF-dansk er forskjellig fra dansk som det tales og skrives i Danmark. Han konkluderer med at språket i hvert fall ikke er dårligere enn det som presteres i tilsvarende tekster i Danmark. (Se nærmere omtale s. 154.)

Kielikello, Finska språkbyråns tidskrift, har som tidigare utkommit med fyra nummer. Nummer ett innehåller bl.a. en

artikel av *Maija Länsimäki* om problem vid översättning av EG-termer och en artikel av *Asta Virtaniemi* om språket i författningstexter. I samma nummer ingår också en förteckning över ett antal aktuella språkfrågor. Bland artiklarna i det andra numret av tidskriften kan nämnas *Ulla Tiililäs* artikel om myndigheternas språk och *Päivi Naskalis* om tunga participkonstruktioner i lagtext. Temat för nummer tre är sifferuttryck och skrivtecken. I nummer fyra skriver *Jaakko Tapaninen* och *Anneli Kauppinen* om vikten av ett fungerande modersmål, *Jussi Kallio* om myndigheternas språk och *Aino Piehl* om användningen av ordet koncept i finskan. De flesta nummer innehåller också litteraturpresentationer, språkliga rekommendationer och avdelningar för insändare.

Kieliviesti, Sverigefinska språknämndens tidskrift, har som tidigare utgivits med fyra nummer. Nr 1 innehåller bl.a. en artikel om Bibelns inverkan på det finska språket, en presentation av föreningen *Nykysuomen seura* («Nufinska sällskapet») och en ordlista över olika typer av endoskopiska undersökningar. I nr 2 ingår en artikel om eufemismer, en recension av den nya ordboken över tornedalsfinskan, en svensk-finsk förteckning över sagofigurer och seriehjältar samt en svensk-finsk dermatologisk ordlista. Nr 3 innehåller bl.a. en artikel om centrala begrepp i EG-terminologin, en rekommendation beträffande stavningen av ordet *romani* «zigenare» och en svensk-finsk bärlista. Bland artiklarna i nr 4 kan nämnas en om ryskans påverkan i karelskan och hur det är att forska i en karelsk dialekt i Karelen. Vidare omfattar numret en artikel om etymologin och betydelsen hos några förleder som används förstärkande framför allt i anslutning till vissa adjektiv, en redogörelse över ordet *omalääkäri* «husläkare» och en svenskfinsk farmakologisk ordlista.

Kjær, Kristian: Nabosprogsundervisningens metodik. Nordisk språksekretariat 1993. 44 s.

Rapporten gjør rede for et forprosjekt om nabospråksundervisningens metodikk i grunnskolen i Norden. Forfatteren kartlegger nabospråksundervisningen og kommer med en rekke

forslag til hvordan den kan forbedres. (Se Kristian Kjærs artikkel s. 91.)

Namn i neon er ein brosjyre som Norsk språkråd har laga for å gje rettleiing om skrivereglar for namnsetjing av bedrifter, etatar og organisasjonar. Brosjyren gjev råd om bruk av store forbokstavar, apostrof i genitiv og samanskriving av samansette ord - særleg i namn på firma - og omtalar også godt namnevett generelt. *Namn i neon* finst både på nynorsk og bokmål.

Nordisk Kontakt. Nordisk språksekretariat redigerer en språkspalte i tidsskriftet *Nordisk Kontakt*. Tidsskriftet blir utgitt av Nordisk råd og kommer med 10-12 numm<er i året. Blant emner som har vært tatt opp i 1993, kan nevnes: minoritetspråk i Norden, Nordisk forening for leksikografi, omtale av boka «The Nordic Languages», nordiske lånord i finsk, omtale av rapporten «Dansk i EF», omtale av «Norsk-svensk ordbok», den danske (mellom)navneskikken, dansk og nordisk språkhistorie, EF - et mangespråklig samfunn.

Norsk språkråd: Tekst-TV-sider. 1993. 48 s. - Heftet kan kjøpast frå Norsk språkråd, Postboks 8107 Dep, N-0032 Oslo.

Dette er eit hefte med eit utval av språksidene Norsk språkråd har laga for Tekst-TV. Sidene i Tekst-TV spenner over eit vidt emnefelt: aktuelle ord, skrivemåtar av vanskelege ord, bøyingsproblem i bokmål og nynorsk, teiknsetjing, forkortingar, etymologi og mykje anna. Heftet inneheld 204 Tekst-TV-sider og eit ordregister.

Nye statsnavn. Nordisk språksekretariat 1993. 38 s. Inneholder innlegg holdt på en konferanse i Stockholm 28. oktober 1992, om nordisk og internasjonalt samarbeid om fastsetting av navn på stater.

Nyt fra Sprognævnet. 1993 nr. 1-4. 16 s. + 16 s. + 16 s. + 20 s.

Hvert nummer indeholder et udvalg af sproglige spørgsmål til nævnet, bogomtaler og artikler om sproglige forhold. Af årgangens artikler kan nævnes: *Vibeke Sandersen*: Hvad bliver

vi når vi ikke mere er hvad vi har været?, *Jørgen Schack*: Statsnavne på dansk og nordisk (nr. 1), *Henrik Galberg Jacobsen*: Attention, *Jørn Lund*: Offentligheden og Sprognævnet (nr. 2), *Niels Davidsen-Nielsen*: Det er sgu da nu vist en misforståelse. Om nogle svære småord på dansk, *Else Bojsen*: Ømålsordbogen, *Vibeke Sandersen*: Rigtige kvitteringer? (nr. 3), *Vibeke Sandersen*: Om rigsdansk, *Henrik Galberg Jacobsen*: Kommer til debat (nr. 4). Nr. 4 indeholder desuden et register til årgang 1992 og 1993.

Ohlsson, Stig Örjan, Nordvisioner. Språkliga effekter av nordiska tevekanaler. Nordisk språksekretariat. Rapport 20. 1993. 69 s.

Forfatteren diskuterer hvordan en fellesnordisk tv-kanal bør innrettes for at den skal gi best mulig språklig og kulturelt utbytte. Til slutt legger han fram et forslag til hvordan han kan tenke seg «Den nordiske drømmekanalene».

Praktisk svensk ordlista. Utgiven av Svenska språknämnden och Svenska Akademien. Norstedts 1993. 452 s.

Finns tidigare utgiven under titeln *Svensk skolordlista*.

Sprognævnet på skærmen 1992/93. Dansk Sprognævns skrifter 22. Dansk Sprognævn og DR/TEKST-TV 1993. 31 s.

Hæftet er udgivet i samarbejde med Danmarks Radios TEKST-TV og rummer de sprogsider der har været bragt på skærmen i perioden 1.9.1992-31.5.1993 (med register til Sprognævnet på skærmen 1988-1993).

Språkbruk, den finlandssvenska språkvårdens tidskrift, har som tidigare utkommit med fyra nummer. Det första numret innehåller en artikel av *Marketta Sundman* om tvåspråkiga barn och deras språkbehärskning. I samma nummer ingår en artikel av *Björn-Eric Mattsson* om datatermer. Dessutom ingår en finsk-svensk-engelsk dataordlista. I nummer två skriver *Marika Tandefelt* om radiospråket och *Mikael Reuter* om språkvård och språknormer under rubriken Du skall älska ditt modersmål. *Susanne Bergström*, *Caroline Sandström* och *Carola Åkerlund*

förklarar några franska ord i de finlandssvenska dialekterna. Nummer tre handlar främst om den finlandssvenska språkvården och Hugo Bergroth. *Helena Solstrand-Pipping* skriver om finlandssvenskan i går, i dag och i morgon och *Marika Tandefelt* om Hugo Bergroth under rubriken Säg Hugo! Bland andra bidrag märks *Eva Anianssons* presentation av Språkvårdssamfundet och *Marianne Blomqvists* artikel om namnen i den nya finlandssvenska almanackan. I årets sista nummer ingår *Viking Brunells* artikel Språk, läskunnighet och skoltrivsel och en artikel av *Marianne Saanila* med rubriken Spektakulär kommunikation för visuell konsumtion. I dialektspalten skriver *Peter Slotte* om dialektala ord för avträde under rubriken Allsköns mak. I samma nummer ingår också en förteckning över sagofigurer och seriehjältar på svenska och finska. Listan är sammanställd av *Marjo* och *Pekka Kallio*.

Alla nummer innehåller språkfrågor i urval och anmälningar av nyutkommen litteratur.

Språkkurieren er ein bulletin på fire A4-sider som Norsk språkråd sender til alle norske aviser for å informerer om rettskriving og andre språkspørsmål. Bulletinen kom med tre nummer i 1993 og inneheldt korte artiklar om emne som er knytte til praktisk språkbruk: riktig og galen bruk av ord og uttrykk, syntaks, rettskriving, geografiske namn, språkleg biletbruk, etymologi, EF-ord osv.

Språknytt, meldingsblad for Norsk språkråd, kom i 1993 som vanleg ut med fire nummer, på til saman 84 sider. Språknytt inneheld informasjon om arbeidet i Norsk språkråd, bokmeldingar, spørjespalte osv. Mellom artiklane i 1993 kan vi nemne: nr. 2: *Kåre Skadberg*: Språkvariantar og språkleg prestisje; nr. 3: *Lars Anders Kulbrandstad*: Utkast til ny norskplan for den videregående skolen; nr. 4: *Dag Finn Simonsen*: Språklig tilpassing av navigasjonsutstyr og bildetelefoner; og *Kari Brudevoll*: En pins til besvær.

Språkvård, Svenska språknämndens tidskrift, har som tidigare utkommit med fyra nummer. I nr 1 redogör Ingvar Lundberg

för en internationell undersökning om skolelevers läsfärdigheter, Bengt Sigurd behandlar svenska uttryck för *stand up comedian*, Sven Pihlström tar upp konstruktionen *bifogade protokoll*, Staffan Fridell visar att *typ* förutom sin nya användning som preposition numera också används som adverb och Sten Ewerth argumenterar för en indelning av de svenska substantiven i sex deklinationer i stället för fem. Numret innehåller också recensioner av Bertil Moldes «Svenska i dag», Karin Mårdsjös doktorsavhandling «Människa, text, teknik» och antologin «Pressens profiler» samt en anmälan av Lars Vikørs «The Nordic Languages». I nr 2 ser Lars Melin på modeord under de senaste tjugo åren, Lennart Andersson visar att en del gamla pojknamn försvunnit under senare år. Numret innehåller också en lista med nyord. I nr 3 behandlar Bengt Sigurd konsten att hitta på bra namn på företag och varor, Dag Fransson redogör för sin undersökning om särskrivning av sammansatta ord, Kerstin Norén har undersökt om svensk språkvård ger något resultat, Lena Moberg diskuterar namnet *Språk- och folkminnesinstitutet* och Margareta Westman visar med exempel på nya sammansättningar med *-bo* hur språket lever. I nr 4 ställer Sten Ewerth frågan om vi har konjunktiv i svenskan, Arne Olofsson behandlar imperativ av verb som man normalt inte väntar sig att se i imperativ, såsom *få*, och Margareta Westman tar upp den klassiska språkvårdsfrågan om användningen av *vare sig – varken*.

Dessutom ingick i varje nummer avdelningar för insändare, frågor och svar samt korta anmälningar av nyutkommen litteratur.

Danmark

Af Vibeke Sandersen og Jørgen Schack

Andersen, Torben mfl.: Stavefejl. En undersøgelse af stavefejlsmønstre i gymnasiet. Undervisningsministeriet, Gymnasieafdelingen, København 1992. 77 s.

Undersøgelsen kortlægger antal og typer af fejl studenter af årgang 1990 har begået i deres danske stil til studentereksamen. Formålet med undersøgelsen er at få at vide hvilke typer af stavefejl der er hyppigst – *r*-fejlene dominerede selv hos de i øvrigt bedste stavere – og at følge udviklingen; det sidste sker ved en sammenligning med en undersøgelse fra 1980.

ARK. Sproginstitutionernes arbejdsrapporter. Handelshøjskolen i København. Distr.: Det Erhvervsproglige Fakultet, Handelshøjskolen i København, Dalgas Have 15, 2000 Frederiksberg.

I perioden januar 1993-november 1993 er der udkommet 5 numre (66-70), bl.a. *Michael Herslund og Helle Wegener: Oversættelse* (ARK 67, 123 s.) og *K.T. Thomsen: Brudstykker af moderne dansk orddannelse* (ARK 68, 75 s.)

Bruun Pedersen, Jørgen: Håndbog for skriverkarle mlk: om formidling af faglige budskaber. Gyldendal, København 1993. 112 s.

Bogen henvender sig til alle der skal formidle et fagligt indhold i skrift og billede. Den er tænkt anvendt i kommunikationsuddannelserne på universiteter, højskoler o.l. Udgangspunktet er den psykologiske teori om skemaer og hukommelsens opbygning («mental models»). Hovedvægten i fremstillingen lægges på skriveprocessen, og der er et afsnit om illustrering.

Dansk sprog- og litteraturforskning – gennem de sidste 25 år, nu og i 2001. Redigeret af Pål Dahlerup, Hans-Peder Kromann og Ole Norling-Christensen. Statens Humanistiske Forskningsråd, København 1993. 64 s.

Bogen indeholder rapporten fra et seminar om dansk sprog-

og litteraturforskning som Statens Humanistiske Forskningsråd afholdt i november 1992. Af særlig interesse for Sprognævnets arbejde er *Jørn Lund*: Hovedstrømninger i dansk sprogforskning, *G.J.L.M. Laureys*: Dansk sprog og litteratur set udefra, og paneldiskussionen: Fremtidsperspektiver for dansk sprog- og litteraturforskning (med indlæg af bl.a. *Erik Hansen*).

Danske Studier 1993. C.A. Reitzels Forlag, København 1993. 183 s.

Af bindets indhold kan med henblik på Sprognævnets arbejde særlig fremhæves: *Poul Lindegård Hjorth*: Ømålsordbogen, samme: Ebbe Grunwald mfl.: Journalistens sprog – med et sprogligt serviceeftersyn, og *Henrik Jørgensen*: Kurt Braummüller: Die skandinavischen Sprachen im Überblick.

Ejskjær, Inger: *Danish Dialect Research*. C.A. Reitzels Forlag, København 1993. 48 s.

Artiklen er en revideret version af en artikel offentliggjort i *Rivista Italiana di Dialettologia*. Hovedvægten er lagt på den nyere og nyeste danske dialektforskning, desuden på ordbøger og udtryksanalyser i den strukturalistiske tradition. Standardordbøgerne gennemgås kronologisk fra Pontoppidans og Chr. Molbechs *idiotica* over Feilbergs o.a. beskrivelser af det fulde vokabularium til de store nye kortlægninger af ordforrådet i hhv. jysk og øsmål der er under udarbejdelse – og udgivelse: *Jysk Ordbog* og *Ømålsordbogen*, den sidste på strukturalistisk basis. Beskrivelser af sprogformen set under en historisk, en fonetisk eller en strukturel synsvinkel behandles med hovedvægt på den sidste. Den moderne, pragmatisk sociolingvistiske undersøgelsesforms angreb på strukturalismen nævnes, og strukturalismens forsvar føres i form af en karakteristik af kendetegnene for dansk strukturel analyse. De klassiske dialektmonografiers teorier om den foranstillede respektive efterhængte artikels opkomst omtales grundigt, det samme gælder hovedværket i dansk dialektgeografi: Vald. Bennike og Mar. Kristensens *Kort over danske folkemål* (1912). Gennemgangen slutter med en fyldig omtale af nogle moderne sociolingvistiske arbejder hvis temaer sammenfattes under overskriften «norm

og variation»; det drejer sig om holdningsundersøgelser og andre studier i regionalsprog.

Finnemann, Niels Ole og Frederik Stjernfelt (red.): Kognition og sprog. Kulturstudier 14. Udgivet af Center for Kulturforskning, Aarhus Universitet. Aarhus Universitetsforlag, Århus 1992. 127 s.

Bogen indeholder en række bidrag fra et symposium om kognition og sprog, som blev holdt på Center for Kulturforskning i marts 1991. Af særlig interesse er: *Hans Siggaard Jensen*: Forståelsens forståelse (om forholdet mellem den formelle semantik og den kognitive semantik), *Ole Togeby*: Får man virkelig noget for intet med kunstige neurale netværker (om et neuralt netværksprogram til semantisk analyse af præpositionen *i*'s forskellige betydningsvarianter), og *Frederik Stjernfelt*: Kategoriens kategori (om Georges Lakoffs kognitive semantik i forhold til René Thoms katastrofeteori).

Gall Jørgensen, Keld: Semiotik – en introduktion. Gyldendal, København 1993. 188 s.

Semiotikken defineres af bogens forfatter som «studiet af betydningsproduktionens mulighedsbetingelser», og som sådant introduceres den for relativt forudsætningsløse læsere. Tegnbegrebet gennemgås historisk (før Saussure, Peirce, Hjelmlev og Per Aage Brandt). Et kapitel om tegn og kode behandler især Roman Jakobson samt kodernes art og mangfoldighed. Udsigelsesbegrebet afhandles i et kapitel om litterær analyse, og bogen slutter med en drøftelse af den jo i princippet tværfaglige semiotiks forhold til forskellige videnskaber, bl.a. til lingvistikken.

Grindsted, Annette (red.): Kategorier i sprogvidenskaben. Odense working papers in language and communication, no. 2. Institut for Sprog og Kommunikation, Odense Universitet, Odense 1992. 104 s.

Dette nummer af *Odense working papers in language and communication* indeholder tre indlæg som blev holdt i forbindelse med et arrangement på Institut for Sprog og Kommunika-

tion med overskriften Kategorier i sprogvidenskaben, nemlig: *Carl Bache*: Nogle metodologiske overvejelser om begrebet «grammatisk kategori», *Annette Grindsted*: Kommunikative adfærds-kategorier i spanske og skandinaviske forhandlinger, og *Jacob Mey*: Et pragmatisk syn på sproglige kategorier.

Hansen, Steffen Leo og Finn Sørensen (red.): Topics in semantic representation. Samfundslitteratur, Frederiksberg 1992. 147 s.

Bogen indeholder en række bidrag fra et seminar der fandt sted på Institut for Datalogivistik, Handelshøjskolen i København i november 1990. Af disse skal her nævnes: *Steffen Leo Hansen og Finn Sørensen*: Interpreting Expressions of Time and Aspect in Danish, *Jørgen Olsen*: On Level Based Representation in Automatic Text Analysis, og *Carl Vikner*: Aspectual Change connected with the Perfect and *before* and *after* in Danish.

Hermes. Tidsskrift for sprogforskning. 10-1993 og 11-1993. Redigeret af Henning Bergenholtz mfl. Udg. af Det Erhvervs-sproglige Fakultet, Handelshøjskolen i Århus. 157 s. + 161 s.

Af indholdet kan nævnes: *Jan Engh*: Linguistic Normalisation in Language Industry. Some Normative and Descriptive Aspects of Dictionary Development (nr. 10).

Herslund, Michael (red.): Word order. Two studies on central issues in the syntax of Danish and French. Copenhagen studies in language 15. Udgivet af Det Erhvervs-sproglige Fakultet, Handelshøjskolen i København. Handelshøjskolen Forlag, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København 1992. 132 s.

Af bindets indhold er der særlig grund til at nævne *Lars Heltoft*: The Topology of Verb Second and SVO Languages. A Study in the Sign Functions of Word Order.

Jyske Studier tilegnede Magda Nyberg og Bent Jul Nielsen. Karen Margrethe Pedersen og Inge Lise Pedersen (red.). Institut for Dansk Dialektforskning's Publikationer. C.A. Reitzels Forlag, København 1993. 280 s.

Afhandlingerne i dette festskrift, der afrundes med bibliogra-

fier over Bent Jul Nielsens og Magda Nybergs publikationer, omfatter emneområderne ordforråd, orddannelse, sproghistorie, lydforhold, sprogholdninger og sprogbrug, dialektkontakt, dialektkriterier, dialektgrænser og Danmarkshistorie. Af afhandlinger med lidt bredere sigte kan fremhæves *Inger Ejskjær: Nogle slægtskabsbetegnelser i danske dialekter*, *Karen Margrethe Pedersen (Skærbæk): Æ trinbræt. En studie over det dialektale skriftsprog i Sønderjylland i 1990'erne*, *Frans Gregeresen: Findes jysk?* og *Ingelise Pedersen: Regionalisme og identitet. Om jysk og dansk gennem 1000 år.*

Karker, Allan: Dansk i EF. En situationsrapport om sproget. Nordisk språksekretariats Skrifter 16. Gad, København og Oslo 1993. 95 s.

Afhandlingen fremlægger resultaterne af en undersøgelse af det danske sprogs faktiske stilling inden for det Europæiske Fællesskab, foretaget for Nordisk Sprogsekretariat og iværksat af Nordisk Ministerråd mhp. at vurdere de nordiske sprogs fremtidsudsigter under medlemskab af EF. Undersøgelsen er gennemført ved personlige samtaler (med ca. 100 personer) og ved gennemlæsning af EF-tekster. De første kapitler drejer sig om det danske sprogs vilkår i EF og den faktiske brug af dansk i skrift og tale. Dernæst følger en analyse og vurdering af et udvalg af EF-tekster på dansk. Endelig bedømmes kvaliteten af det dansk der produceres i EF i sammenligning med tilsvarende dansk herhjemme, og perspektiverne for dansk og de andre nordiske sprog i et udvidet EF åbnes.

Karker, Allan: Dansk i tusind år. Et omrids af sprogets historie. Modersmål-Selskabets årbog 1993. C.A. Reitzels Forlag, København 1993. 272 s.

I *Dansk i tusind år* beskrives det danske sprogs bygning og brug gennem tiden – fra oldtidens runer til moderne dansk skriftsprog. Bogen er skrevet for læsere uden særlige forudsætninger, og dens mange autentiske teksteksempler fra forskellige perioder og genrer er således – hvor det er skønnet nødvendigt – enten oversat til moderne dansk eller forsynet med ordforklaringer. Der er dog ingen tvivl om at bogen også vil blive

hilst velkommen af læsere med faglige forudsætninger, deriblandt ikke mindst lærere og studerende ved universiteternes danskinstitutter. Bogens umiddelbare forgænger er Peter Skautrups *Det danske sprogs historie* (fire store bind + et registerbind, 1944-1970). Allan Karker gør i bogens indledende kapitel opmærksom på at *Dansk i tusind år* selvsagt ikke er afløseren for Peter Skautrups monumentale værk, men at man tværtimod kan håbe at den vil vække eller skærpe appetitten på en ny stor dansk sproghistorie.

Kunøe, Mette og Erik Vive Larsen (udg.): 4. møde om udforskningen af dansk sprog. Aarhus Universitet, Århus 1993. 288 s.

Rapporten fra det fjerde møde om udforskningen af dansk sprog, afholdt af Institut for Nordisk Sprog og Litteratur ved Aarhus Universitet i oktober 1992, indeholder i alt 31 bidrag fra mødet. Af særlig interesse for Sprognævnets arbejde er følgende bidrag: *Hans Arndt og Thomas Bilgram:* Automatisk morfologisk analyse af danske tekster, *Jørgen Chr. Bang og Jørgen Døør:* Dialog, sprog og deixis, *Elin Fredsted og Karen Margrete Pedersen:* Dansk som fremmedsprog inden for handel og erhverv i grænseregionen, *Henrik Galberg Jacobsen:* Værsgo, Århus! Om brugen af *værsgo* i moderne dansk (anmeldt i *Sprog i Norden* 1993), *Erik Hansen:* Begrebet rektion, *Lars Heltoft:* Revision af indholdsfeltet, og *Carsten Mølgaard Rasmussen og Iben Stampe Sletten:* Børn og børn imellem. Face-work i interaktioner uden voksne.

LAMBDA. Lingvistik, Analyse, Metode, dataBaser, Datamater, Applikation. Nr. 18: The Nordlex Project. Lexical Studies in the Scandinavian Languages. Udg.: Michael Herslund og Finn Sørensen. Juni 1993. 318 s. Nr. 19: Papers from the FAGFLADE Workshop. Schæffergården 30-31 marts 1993. November 1993. 133 s. Institut for Datalingvistik. Handelshøjskolen i København. Distr.: Institut for Datalingvistik, Handelshøjskolen i København, Dalgas Have 15, 2000 Frederiksberg.

I løbet af 1993 er der i denne serie publiceret 2 numre som begge rummer analyser af dansk sprog. Fra nr. 18, som indeholder

en række bidrag til valensteorien, skal nævnes: *Michael Herslund og Finn Sørensen: Valence Theory. An Introduction to the Danish Projekt, samme: Valence and the Danish verb, Michael Herslund: Transitivity and the Danish Verb, Finn Sørensen: The Adject Constraint, Susanne Nøhr Pedersen: On Valency and the Danish Support Verb være*. Nr. 19 indeholder ud over mere principielle afhandlinger om vidensstrukturer og om databaseteori i et kapitel med analyser af nominalfraser: *Per Anker Jensen: Generalizations in GPSG and N¹-adjuncts in Danish*, og i det afsluttende kapitel om modal og temporal semantik: *Carl Vikner: Specific vs. Nonspecific Temporal connectives: Danish da and når. ?*

Leonhardt, Axel og Bjarne Skov: Dansk sprog og kommunikation. Gyldendal, København 1992. 132 s.

Bogen er en grundbog i sprog og kommunikation for voksne. Efter opstilling af en udvidet kommunikationsmodel gennemgås på basis af emneopdelte tekstprøver (fx konflikter, døden, børn), forskellige kommunikationsformer, mundtlige og skriftlige, verbale og nonverbale, således dialekter, fagsprog og lovsprog, billeder og kropssprog. Hvert kapitel slutter med en eller flere opgaver.

Lund, Jørn: Med sproget som indsats. Gyldendals Julebog 1993. Gyldendal, København 1993. 147 s.

Denne essaysamling har sproget i bred forstand som sit tema, og den demonstrerer selv en række af essaygenrens varianter. Encyklopædien og sproget er et videnskabeligt essay; det gør rede for tilblivelsen af encyklopædiens artikler, diskuterer valget mellem dansk og fremmed fagterminologi og i sammenhæng dermed valg af stikord, det argumenterer for den valgte retskrivning og andre standardiseringer og reflekterer over leksikonprosa og stil, kort sagt over hele formidlingsprocessen. Bogens første essay om Julens undertekster er et personligt erindrende essay. Det næste, om H.C. Andersen, hvis sproglige nærvær den dag i dag prises og forklares psykologisk, er et eksempel på det litterære portræt. En række kritiske essays behandler aktuelle emner, således handler et par essays om for-

holdet mellem sprog og litteratur, enheden demonstreres ved nogle store eksempler (Holberg, H.C. Ørsted og PH.), et par afhandler den sproglige opdragelse og forskellige sprogsyn, og et – højaktuelt – drejer sig om nationalsprogenes skæbne inden for EU. Her omtales Allan Karkers rapport (se ovenfor) og den mere officielle Danzin-rapport, der kritiseres for sit sprogsyn. Et essay, *Det Umuliges Kunst*, tager politikersproget under behandling.

Møller, Erik: Mundtlig fortælling. Fortællingens struktur og funktion i uformel tale. Institut for Dialektforsknings publikationer. Serie A, nr. 31. C.A. Reitzels Forlag, København 1993. 383 s.

Bogen er en bearbejdet og forkortet udgave af Erik Møllers ph.d.-afhandling. Undersøgelsen indgik i Projekt Bysociolingvistik (omtalt i *Sprog i Norden* 1992). Afhandlingen er forsynet med engelsk resume. En forskningsoversigt indeholder bl.a. et afsnit om fortællingen som forskningsobjekt i lingvistikken. Afhandlingen kombinerer metoder fra sociolingvistik og samtaleanalyse og bliver således hvad forfatteren selv kalder *sociopragmatik*, dvs. et «lingvistisk baseret genarbejde med såvel en sociolingvistisk som en pragmatisk synsvinkel» (s. 338).

Mål & Mæle. 16. årgang, nr. 1-4. Redigeret af Erik Hansen, Ole Togeby og Carsten Elbro. 1993. 32 s. + 32 s. + 32 s. + 32 s.

Numrene indeholder – ud over spørgebrevkassen «Sprogligheder» – artikler af bl.a. *Carsten Elbro og Erik Hansen*: 68'er klicheer (nr. 1), *Henrik Andersson mfl.*: Mens vi venter på DDO ... (nr. 1), *Peder Skyum-Nielsen*: Med klym og fend (fortsættelse af artiklen om «fyndord» i *Mål & Mæle* 15/3, nr. 2), *Erik Hansen*: Navne (bidrag til den ældgamle diskussion om hvad et navn egentlig er, nr. 2), *Ole Togeby*: Vås, vrøvl og sludder (om logiske fejl, semantiske fejl og sandhedsfejl i danske stile ved studentereksamen, nr. 3), samme: Var Jesus et sludrehoved? Om sammenhængen i tekster. Med Thomasevangeliets som eksempel (nr. 4), *Pia Rasmussen*: Hr. Hybenkradser – hvem var det? (om *eponymer*, dvs. ting og begreber der har deres oprindelse i personnavne, nr. 4) og *Karen Margrethe*

Pedersen: Dyrlæge og dødslagter. Navne i lokalsamfundet (nr. 4).

Rask, Kirsten: Brevbogen. Grafisk Litteratur, København 1992. 205 s.

Bogen henvender sig ifølge forordet «til alle der skriver forretningsbreve, ansøgninger, læserbreve – kort sagt alle breve der har et sagligt indhold». Disse sammenfattes under betegnelsen *professionelle* breve. Bogen har et praktisk sigte. Således hedder et kapitel: Hvordan kommer du i gang. Det næste viser hvordan et brev stilles op. Der er desuden et kapitel om hvordan tonen gøres personlig, bl.a. om *Del/du*, om *Kære* .. eller ingen overskrift. Et kapitel beskriver det professionelle sprog, et andet handler om sprogteknologi og behandler bl.a. grænserne for anvendeligheden af edb-programmer for orddeling og stavekontrol. Kapitlet *Skriv korrekt* advarer mod de almindeligste formelle fejl. Bogen slutter med et kapitel om tegnsætning.

Rask, Kirsten: Det gule sprog. Grafisk Litteratur, København 1993. 112 s.

Bogens titel er afledt af betegnelsen *den gule presse* (= formiddagsbladene). Betegnelsen *det gule sprog* står ifølge forfatteren for «det afsnubbede, kortfattede, (over)forenklede sprog som vi møder hos skribenter der bevidst vil skrive meget let». I bogens syv kapitler med overskrifter som «Punktumsproget», «Lix – hvad kan den måle – og hvad ikke», «At skrive andres budskaber – om lokalaviser og personaleblade», «Skønne eksempler» beskriver forfatteren «det gule sprog» og giver sit eget bud på hvad skribenter kan gøre for at nå tilbage til det der i bogen kaldes «den levende sætning».

Rasmussen, Michael (red.): Louis Hjelmslev et la sémiotique contemporaine. Travaux du Cercle Linguistique de Copenhague. Vol. XXIV. C.A. Reitzel, København 1993. 193 s.

Værket består af en række afhandlinger skrevet af danske og udenlandske forskere. Der er især grund til at nævne *Henrik Jørgensen*: Paul Diderichsen's sentence-scheme as a glossema-

tic construct, *Svend Erik Larsen, Raymond Nault: Immanence and Transcendence. Hjlemslev and/or Brøndal, Michael Rasmussen: La situation de l'observation en linguistique. Une comparaison entre Louis Hjlemslev et Niels Bohr samt Frederik Stjernfelt: Categorical Perception as a General Prerequisite to the Formation of Signs.*

Risager, Karen, Anne Holmen, Anna Trosborg (red.): Sproglig mangfoldighed. Om sproglig viden og bevidsthed. Udgivet af ADLA. 1993. Distr.: Roskilde Universitetscenter. 117 s.

Bogen er en debatbog om hvilken rolle sproglig viden og bevidsthed skal spille i sprogundervisningen, både i dansk som modersmål og andetsprog, i fremmedsprog og i minoritetssprogene. Den er fremkaldt af en af de kvalitetsrapporter som et udvalg nedsat af Undervisningsministeriet har udsendt, nemlig rapporten *Sproglig viden og bevidsthed. Undervisningen i sproglig viden og bevidsthed i det danske undervisningssystem*. Undervisningsministeriet, København 1992 (omtalt i *Sprog i Norden* 1993). Debatartiklerne er skrevet af kritikere af rapporten og dens sprogsyn og af medlemmer af det ministerielle udvalg. Begrebet *kommunikativ kompetence* er centralt placeret i debatten om fremmedsprogspædagogikken (se *Frans Gregersen: Det nationale kompromis, og især Gabriele Kaspar og Johs. Wagner: Faglig viden og bevidsthed*). Den traditionelle sproglæres placering, både i undervisningen i modersmålet og i fremmedsprog er det andet centrale tema (*Kirsten Haastrup: Sproglig viden og bevidsthed – kun sproglære? og Erik Hansen: Baggrund for rapporten*).

SPRINT. Sproginstitutionernes tidsskrift. 1993, nr.1-2. Udgivet af Handelshøjskolen i København, 64 s. + 64 s. Distr.: SPRINT, Handelshøjskolen i København, Dalgas Have 15, DK-2000 Frederiksberg.

Af særlig interesse er *Henrik Galberg Jacobsen: I åndernes rige (del I), oprindelig offentliggjort i Nyt fra Sprognævnet 1992/3, Per Durst Andersen: Sproglige Supertyper (del I) samt en række bogomtaler, således: Søren Kaas Andersen: Georg Søndergaard: Sproglig analyse. Begreber og værktøjer, og:*

Danske Dobbeltformer. Munksgaard, og *Arnt Lykke Jakobsen*: Politikens Visuelle Ordbog.

Sprog og Samfund. Nyt fra Modersmål-Selskabet. 11. årgang, 1993, nr. 1-4. 8 s. + 8 s. + 16 s. + 8 s. Redigeret af Rasmus Bjørgmose. Distr.: Lennart Konow, Syvbjergvej 227, 2625 Vallensbæk.

Af særlig interesse i den foreliggende årgang er *Bent Pedersbæk Hansen*: Væk fra tegnsætningsanarkiet, og *Ebbe Kyrø*: Nu må vi have styr på den tegnsætning (begge nr. 1), *Arne J. Hermann*: Så tal dog dansk! (nr. 3) og reaktionen herpå: *H.P. Rosenmeier*: Er dansk et døende sprog? (nr. 4).

Sprogvidenskabelige Arbejdsrapporter fra Københavns Universitet. Årgang 2, 1992. Udgivet af Institut for Almen og Anvendt Sprogvidenskab (IAAS), Københavns Universitet. Redigeret af Frans Gregersen som indbudt redaktør. Distr.: Publikationsudvalget, IAAS, Københavns Universitet, Njalsgade 80, 2300 København S. 205 s.

Denne årgang af tidsskriftet er helliget Lingvistkredsens 60-års fødselsdag. Indholdet er de indlæg som blev holdt på dagen, 24.9.1991, samt æresmedlemmet Eli Fischer-Jørgensens tale fra kredsens 50-års-dag. Af bidragene kan nævnes *Peter Harder*: Syntaks og semantik med særligt henblik på tempus, *Lars Heltoft*: Topologiens plads i en sprogteori, *Hans Basbøll*: Fonologiens plads i en kognitiv grammatik, og *Jacob Mey*: Pragmatikkens analyseenheder.

Tidsskrift for Sprogpsykologi. 1. årgang, nr. 3, 1993. 64 s. Redaktion Lars Henriksen og Marie Louise Qvist. Distr.: M.L. Qvist, Stationsvej 20, 2980 Kokkedal.

Hovedbidragene i dette nummer af tidsskriftet er *Lars Henriksen* og *Marie Louise Qvist*: Sprogfilosoffen der tog springet fra sproget tilbage til virkeligheden. Interview med den danske filosof Peter Zinkernagel, og *Hans Vejleskov*: Sproglige aspekter ved dannelse.

Togeby, Ole: PRAXT. Pragmatisk tekstteori (bind 1 og 2). Aarhus Universitetsforlag, Århus 1993. 857 s.

I bogen, der er Ole Togeby's doktorafhandling (forsvaret maj 1993 ved Københavns Universitet), fremlægges en meget omfattende pragmatisk tekstteori der tager udgangspunkt i en model, «pentagrammet», der indeholder de fem faktorer som ifølge forfatteren altid er aktualiseret i en kommunikationssituation, nemlig *tegnsystemet, afsenderen, sagforholdet, modtageren og kanalen*. Bogen er forsynet med en detaljeret indholdsfortegnelse og et navne- og emneregister der gør det muligt at benytte den store og meget inspirerende afhandling som opslagsværk.

Finland

Av Ilse Cantell, Peter Slotte och Eivor Sommardahl

Behovet och nyttan av terminologiskt arbete på 90-talet. Rapport från Nordterms-symposium i Esbo 25-27 april 1991. Nordterm 5. Helsingfors 1993. 83 s.

Rapporten innehåller de flesta föredragen från symposiet i april 1991, om behovet och nyttan av terminologiskt arbete på 90-talet. Föredragen är något omarbetade och förkortade.

Syftet med symposiet var att belysa behovet av terminologiskt arbete från olika vetenskapliga synvinklar. Symposiet behandlade huvudsakligen terminologi i anknötning till avancerad teknik och speciellt teorins olika tillämpningsformer inom naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig begreppsanalys och termbildning. Ämnet behandlades med utgångspunkt i språkvetenskap, informationsförsörjning, europeisk integration och minoritetsspråk. Bland andra bidrag kan nämnas *AnnaLena Büchers* föredrag Internationell standardisering och dess inverkan på nationell terminologi och *Krista Varantolas* föredrag Är en ordbok en bok där man inte hittar vad man letar efter? ES

Blomqvist, Marianne: Personnamnsboken. Finn Lectura 1993. 286 s.

De aktuella almanacksreformerna tycks ha bidragit till att intresset för personnamn just nu är stort i såväl Sverige som Finland, och tydligen också i Norge och Danmark. Nu under 1990-talet har vi följaktligen fått en rad böcker om förnamn i de olika nordiska länderna. Också Finland har hållit sig väl framme inom den nyaste personnamnspublicistiken; det har getts ut arbeten om såväl finska som svenska personnamn i landet. Eero Kiviniemis senaste personnamnsbok är en finsk förnamnsguide, *Etunimiopas vuosituhanen vaihteeseen*, som främst är en deskriptiv redogörelse för det finska namnmodets växlingar men också innehåller en del normativa inslag. För de finlandssvenska namnens del har Marianne Blomqvist (landets

enda svenska personnamnsdoktor) utgett den rent deskriptiva *Personnamnsboken*, som i motsats till de svenska, norska och danska namnböckerna också handlar om efternamn. Det är en mycket innehållsrik bok, «en handbok om finlandssvenskarnas förnamn och svenska släktnamn i Finland från medeltiden fram till 1900-talet», som författaren själv uttrycker det.

Det svenska efternamnsskicket i Finland skiljer sig inte väsentligt från det rikssvenska – bortsett från att gamla hemmansnamn i högre grad lever vidare som släktnamn: *Antas*, *Thors*, *Nystu*, *Österbacka*, *Smëds*, *Slotte* osv.

Som känt finns det många finskspråkliga finländare som har rent svenska namn – och omvänt, men Blomqvists material (listor från Befolkningsregistret) kan inte sorteras enligt namnbärarnas språk. Detta innebär att bokens släktnamnsförteckning inte ger en korrekt bild av finlandssvenskarnas namnsskick; de 1000 vanligaste svenska släktnamnen i Finland är inte riktigt samma sak som de 1000 vanligaste släktnamnen bland finlandssvenskarna. Många av de finlandssvenska släktnamnen ligger också under Blomqvists minimigräns 130 namnbärare, vilket medför att ett stort antal «typiska» finlandssvenska efternamn inte ryms med i tabellen.

I förnamnsdelen av boken kan man ta del av hur finlandssvenskarnas namnsskick har utvecklats från medeltida torftighet till dagens enorma utbud av namn av mycket skiftande ursprung. Några tvära traditionsbrott har inte inträffat heller i Finland, och tendensen här – liksom på andra håll – är t.ex. att dagisbarnen och de äldsta på långvården har samma förnamn. Också Finland har alltså sina tidstypiska modenamn. Modevägornas amplitud och frekvens påminner starkt om de rikssvenska.

Den finlandssvenska almanackans namnlängd har länge varit förhållandevis verklighetstrogen, eftersom den har reviderats med något decenniums mellanrum varvid det faktiska namnsskicket har beaktats. Nu har en ny revision företagits, vilket innebär att 1995 års namnlängd kommer att se en hel del annorlunda ut än sina närmaste föregångare till följd av att det aktuella namnsskicket i ännu högre grad än tidigare har fått bestämma vad som tas in och vad som måste utgå.

Arbetet avslutas med ett avsnitt om den finländska personnamnslagstiftningen. Marianne Blomqvists personnamnsbok är en välkommen pendang till namnböckerna i de övriga nordiska länderna. *PS*

Insjö-Esbo. Dess vattennamn, natur, historia och framtid. Sirkka Paikkala (red.) Namnenheten vid Esbo stadsplaneringsverk. Idensalmi 1993. 126 s.

Namnenheten vid Esbo stad har inlett en publikationsserie om namnskicket i staden. Publikationen kommer att berätta om områdets gamla ortnamn – namnen på sjöar och åar, skärgårdsnamnen, fastlandets naturnamn, kultur- och odlingsnamnen och senare – då stadsdelarna är färdigt utbyggda – om bakgrunden till namnen på områden, gator, torg och parker. Den första publikationen i serien handlar om Esbos gamla sjönamn. Bokens författare är namnforskare, arkeologer och arkitekter.

Insjö-Esbo avviker från den tidigare namnbokstraditionen genom att den inte bara berättar om namnen själva, utan också om de platser namnen syftar på. Esbo var ända fram till 1950-talet officiellt en svenskspråkig kommun, vars norra del sedan gammalt varit finskspråkigt område. Trots det har en stor del av sjöarna där svenska namn. Bokens författare vill genom sjönamnen ge en bild av språkförhållandena i Esbo och förbindelserna i äldre tid mellan finsk- och svenskspråkiga. Författarna konstaterar bl.a. att det på de tvåspråkiga områdena rentav är svenskans förtjänst att vissa ortnamn av finskt ursprung har bevarats. Bakgrunden till namnen ger ny belysning också åt andra språk- och kulturinflytanden på området.

Det längsta avsnittet i boken "Hundra sjöars stad", belyser sjö- och tjärnamnens bakgrund och ger en konkret bild av namnforskningen, dess metoder, material, frågeställningar och slutsatser. Boken innehåller många kartor och illustrationer. *ES*

Lääketieteen kieliopas. Kari Raivio, Minna Perna, Teppo Lyly (red.). Duodecim. Jyväskylä 1994. 123 s.

Handboken är avsedd som hjälpmedel för medicinare som skriver vetenskapliga texter avsedda för läsare som är insatta i ämnet. *Lauri Saxén* skriver i ett centralt avsnitt av boken om

strukturen i en vetenskaplig artikel. Saxén ger råd om allt från hur en artikel skall se ut som helhet till hur konklusionerna skall presenteras i slutet av artikeln. Han avslutar sin egen artikel med att ge råd om hur man på ett korrekt sätt tackar den som genom sin insats bidragit till att artikeln, och den forskning som legat bakom den, kommit till stånd. Ytterligare innehåller boken en artikel av *Risto Haarala* om det medicinska fackspråket med bl.a. rekommendationer i fråga om valet mellan parallella termer på olika språk. Författaren till en vetenskaplig artikel får dessutom allmänna råd om språkriktighet och skrivregler, samt rekommendationer hur tabeller, bilder och fotnoter skall placeras i en artikel. Allt detta handlar om skriftlig kommunikation mellan forskare och läsare, men boken innehåller också ett avsnitt om att skriva föredrag. Här behandlas skillnaderna mellan skriven och talad text. Artikelförfattaren betonar bl.a. vikten av att föredragshållaren aktivt tänker på sin publik och han räknar upp ett antal orsaker till att ett föredrag ur kommunikationssynvinkel misslyckas. *IC*

Sundberg, Eva: Dialekten i Ålands nordöstra skärgård. Ålands högskola 1993. 205 s.

Den första utförligare åländska dialektbeskrivningen på över hundra år har utkommit. Nu, liksom då (Anton Karsten, *Kökarsmålet*, 1891), gäller beskrivningen en av de relativt väl bevarade dialekterna längst österut i landskapet, nämligen dialekten i Brändö kommun. Författaren arbetar sedan 1982 som lärare i Brändö och känner sin skärgårds folk och språk.

Brändödialekten är utan tvivel den ålderdomligaste bland de nutida åländska dialekterna, och säkert också den bäst bevarade; dialekterna på s.k. fasta Åland i väster är sedan länge utjämnade till ett slags åländskt standardspråk med ett varierande inslag av lokala särdrag. Också det en gång isolerade ösamhället Brändö genomgår omvälvande förändringar, vilket avspeglar sig dialekten, som utjämnas. Den yngre generationens språk är starkt influerat av svenska av skilda slag: faståländskt standardspråk, finlandssvenska och rikssvenska: «Barnen dom pratar bättre. Dom pratar ett annat språk», konstaterar en av Eva Sundbergs informanter.

Boken beskriver en dialekt som ligger en generation bakåt i tiden: det genuina mål som talades allmänt i kommunen ännu kring 1960 men i dag bärs upp bara av den äldsta generationens brändöbor.

Eva Sundbergs beskrivning av målet görs enligt den strukturalistiska modell som tillämpades av Bengt Loman och hans elever (däribland Eva Sundberg) vid Åbo Akademi på 1970- och 1980-talet. Det handlar alltså i stor utsträckning om fonotax och morfofonematik: en kylig och litet mekanisk språkbeskrivning där språksamfundet och språkbrukarna hamnar i skymandan och där de språkhistoriska och dialektgeografiska sammanhangen tilldelas en underordnad roll, eftersom dialekten beskrivs som ett språkssystem för sig.

Genom Eva Sundbergs undersökning har strukturen i ett arkaistiskt svenskt språkssystem fått en, som det verkar, pålitlig beskrivning. Men brändödialektens ställning i tid och rum skulle nog den vanlige läsaren gärna ha önskat få veta litet mer om.
PS

Svenskan i Finland 2. Redigerad av Veikko Muittari och Matti Rahkonen. Meddelanden från intitutionen för nordiska språk vid Jyväskylä universitet 9. Jyväskylä 1993. 324 s.

I denna rapport återges 14 av de 15 föredrag som presenterades vid andra sammankomsten för Svenskan i Finland. Symposiet hölls i Jyväskylä den 6 -7 november 1992. Symposierna som går under namnet Svenskan i Finland är avsedda som ett diskussionsforum för finländska språkvetare som bedriver forskning kring svenska språket.

Bland innehållet i rapporten kan nämnas en presentation av en finlandssvensk textkorpus av *Hannu Aarnitukia* och *Jan Lindström*, en presentation av forskningsprojektet Svenska samtal i Helsingfors av *Anne-Marie Londen*, en artikel om komplimanger i vardagliga gruppsamtal av *Ylva Forsblom-Nyberg* och en artikel om svenskans stavelsekvantitet och hur den anges i ordböcker av *Kaj Wikström*.

Rapporten innehåller också en översikt över planerad och pågående forskning i Finland. ES

Island

Av Baldur Jónsson

Indriði Gíslason og Höskuldur Þráinsson: Handbók um íslenskan framburð. Rannsóknarstofnun Kennaraháskóla Íslands, Reykjavík 1993. xiv + 251 s.

Denna handbok om isländskt uttal är den första av sitt slag. Den har sina rötter i en kómmittébetänkning från 1986. Boken är avsedd för lärare i skolor av olika slag, barnskötare, talpedagoger, logopedier och alla som behöver uttrycka sig offentligt, t.ex. massmediefolk och politiker.

Boken ger en översikt över utforskningen av isländskt uttal, uttalets riktlinjer, isländskans språkljud och deras relation till ortografin, regionala och sociala uttalsvarianter m.m. Boken innehåller en rad tabeller och illustrationer.

Författarna är väl kända som professorer vid Kennaraháskóli Íslands (Islands lärarhögskola), respektive Háskóli Íslands (Islands universitet).

Sigríður Þ. Valgeirsdóttir. Læsi íslenskra barna. Menntamálaráðuneytið, Rannsóknastofnun uppeldis- og menntamála, Kennaraháskóli Íslands, Reykjavík 1993. viii + 110 s.

The International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA) stod nyligen för en omfattande internationell undersökning av läskunnighet. En representant från varje deltagarland hade en ledande roll i undersökningen i sitt hemland. Islands representant var professor Sigríður Þ. Valgeirsdóttir som samtidigt var ordförande i den projektgrupp som utförde undersökningen på Island. Hennes närmaste medarbetare var Þóra Kristinsdóttir och Guðmundur B. Kristmundsson.

Boken är en rapport om undersökningen av läskunnigheten hos isländska barn i åldern 9—14 år. Man frågade sig bl.a. hur de isländska barnen klarar sig jämfört med andra barn, om relationerna mellan barnens sex, ålder och modersmål (som inte alltid var isländska) och deras läskunnighet, vilken effekt bar-

nens läsvanor har på deras läsfärdighet, om relationen mellan sociala faktorer och läskunnigheten m.m.

Boken delas i 10 huvudavsnitt med text, tabeller och diagram.

Sölvi Sveinsson. Íslensk orðtök með skýringum og dæmum úr daglegu máli. Illustrerad av Brian Pilkington. Iðunn, Reykjavík 1993. 253 s.

Boken innehåller en ganska utförlig samling isländska idiom i populär framställning med förklaringar, exempel ur dagens språk samt illustrationer. Den bygger på Halldór Halldórssons grundläggande arbete, *Íslenskt orðtakasafn* 1—2 (1991).

Norge

Av Ståle Løland og Åsta Norheim

Bergens Riksmålsforening og Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur: Standardspråk og dialekt. Bergen 1993. 278 s.

Boka inneholder tolv foredrag om standardspråk og dialekt, som ble holdt ved to seminarer som Bergens Riksmålsforening og Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur arrangerte i 1991 og 1992. Dessuten gjengir boka et utdrag av diskusjonen etter foredragene. Etter en innledende artikkel som belyser standard-språk fra et filosofisk synspunkt, kommer det artikler om forholdet mellom standardspråk og dialekt i seks europeiske land: Danmark, England, Tyskland, Frankrike, Polen og Russland. De siste seks artiklene konsentrerer seg om norske forhold. *SL*

Breivega, Ola: Råd for uråd. Vegvisar gjennom nynorske minefelt. Det Norske Samlaget 1993. 119 s.

Dette er ikkje ei heilskapleg nynorsk språklære, men ei bok som retter søkjelyset mot feil som mange gjer når dei skriv nynorsk, og rettleier om korleis ein kan unngå feila. Forfattaren konsentrerer seg om hovudskilnadene mellom bokmål og nynorsk i formverk og ordleggingsmåte, og viser typiske døme på former og bruk. Av innhaldet kan vi nemne ein systematisk gjennomgang av valfrie hovudformer og skrivemåtar, ein grundig omtale av substantiv- og verbbygging og eit kapittel om ordleggingsmåte. Boka har ei liste med definisjonar og eit fyldig stikkordregister. *Råd for uråd* er først og fremst skriven for nynorskbrukarar som ikkje har hatt nynorsk hovudmål i skolen. Den målgruppa forfattaren har tenkt særleg på, er tilsette i offentleg teneste, men boka kan heilt sikkert vere nyttig for andre også. *ÅN*

Cramer, Jens og Peter Kirkegaard: Nei, sier du det!? Dansk sproglære for nordmænd. Ad Notam Gyldendal 1993. 95 s.

Føremålet med denne boka er ikkje at nordmenn skal lære å tale eller skrive dansk, men at dei skal lære å forstå dansk så

godt som råd. Boka konsentrerer seg derfor om skilnadene i språkstruktur og ordforråd mellom dei to språka. Ho inneheld eit kortfatta oversyn over dansk språkhistorie, danske dialektar, dansk riksmål, fonologi, morfologi og syntaks - og alt blir sett i forhold til norsk. Til slutt i boka er det ei dansk-norsk ordliste med «lumske ligheder», dvs. ord som kan vere vanskelege å forstå for nordmenn. ÅN

Dysthe, Olga: Ord på nye spor. Innføring i prosessorientert skrivepedagogikk. 2. utg. Det Norske Samlaget 1993. 318 s.

Denne nye utgaven av boka er sterkt omarbeidet og utvidet. Det er lagt større vekt på å plassere metodikken i en morsmålsdidaktisk og teoretisk sammenheng. Dessuten har forfatteren innarbeidet resultater fra det omfattende utviklingsarbeidet og synspunkter fra de siste årenes debatt om skriveopplæringen. Boka har tre hoveddeler. Den første delen behandler teoretisk og historisk bakgrunnsstoff. Del 2 legger hovedvekten på metodiske aspekter ved en prosessorientert tilnærming til elevens tekstskaping. Og del 3 tar opp skiving som redskap for læring. SL

Eigenproduksjon Nr. 50. Nordisk institutt, Universitetet i Bergen 1993. 138 s.

I denne serien blir det publisert mindre arbeid som er skrivne av studentar og lærarar. Av artiklane i dette nummeret kan vi nemne *Ulrich Brömmling: Faust og Peer Gynt*. En sammenligning, *Solveig Steinnes: Politikk og retorikk i det moderne og postmoderne samfunnet*, *Vidar Waag: Spenningar. Om August Westerns Norsk riksmåls-grammatikk*, *Lars Vassenden: Gjer ein syntaktisk analyse!* Heftet inneheld også kronologisk register og forfatarregister for *Eigenproduksjon 1/1976-50/1993*. ÅN

Fretheim, Thorstein, Lars S. Evensen og Eva Sivertsen (red.): Tekst i kontekst. Studier i språkvitenskap fra Universitetet i Trondheim. Nr. 1. Novus forlag 1993. 230 s.

De 16 artiklene i denne samlingen bygger på innlegg fra en forskerutdanningskonferanse i Trondheim i september 1992. Deltakerne var hovedsakelig norske doktorander og hovedfags-

studenter med prosjekter knyttet til områdene pragmatikk og tekstlingvistik. *SL*

Hagland, Jan Ragnar: Språkhistorisk årstallsliste. Marcus Forlag 1993. 46 s.

Dette er en oppslagsbok for studenter og andre som skal kjenne de viktige årstallene i norsk språkhistorie. Boka inneholder en oversikt over perioder i norsk og nordisk språkhistorie, kronologisk årstallsliste til år 1700 og tematisk årstallsliste etter 1700. Særlig nyttig er oversikten over hovedpunkter i norske rettskrivningsvedtak 1901-1981. *SL*

Hale, Christopher S.: Place names in the parish of Andebu. Novus Press 1993. 231 s.

Boka gir en systematisk oversikt over alle stedsnavn som er bevart i Andebu kommune på vestsiden av Oslofjorden. Den er en av de første bøkene på engelsk om stedsnavn i Norge. *SL*

Haugen, Odd Einar: Grunnbok i norrønt språk. Ad Notam Gyldendal 1993. 304 s.

Boka er skrevet med tanke på pensumkravet i studieplanen for nordisk grunnfag ved fjernundervisningsprosjektet FJERN-ORD (se meldinger av andre bøker i den samme serien). Forfatteren gir et oversyn over det norrøne språksystemet, hovedsakelig fra en synkron synsvinkel. Men gjennom hele boka står det mange avsnitt i petit, der norrønt språk blir sammenliknet med eldre og særlig yngre steg av norsk. Som de fleste andre grammatikker er boka ordnet i tre hoveddeler: fonologi, morfologi og syntaks. Til hvert kapittel er det utarbeidet spørsmål og oppgaver, slik at leserne kan kontrollere hva de har lært. Til slutt i boka er det et register over de norrøne ordene som er omtalt. Opplegget gjør at boka passer godt til selvstudium. *SL*

Helleland, Botolv: Adresser og stadnamn. Del 2. Stadnamn i offentlig og privat bruk. Kommuneforlaget 1993. 325 s.

Boka er først og fremst en håndbok for kommunale, fylkeskommunale og statlige organer som arbeider med navnssetting og skrivemåten av stedsnavn. Men den er også av interesse for

studenter, forskere og andre som er opptatt av stedsnavn som kulturhistorisk og språklig materiale. Boka gir en oversikt over ulike grupper stedsnavn: navn på natur- og kulturlokalteter, eiendommer, veier, bygninger, institusjoner, virksomheter osv. Leseren får vite hvordan navnene er blitt til, hvilken funksjon de har, hvilke kulturelle verdier de innebærer, hvilke regler som gjelder for navnsetting og hvem som fatter vedtak i slike saker. Boka har et eget kapittel om offentlig navnsetting i andre nordiske land. *SL*

Jahr, Ernst Håkon og Ove Lorentz (red.): Historisk språkvitenskap / Historical Linguistics. Novus forlag 1993. 431 s.

Denne boka er den siste i serien «Studier i norsk språkvitenskap». De tidligere bindene har behandlet fonologi (1981), prosodi (1983), morfologi (1985) og syntaks (1989). Historiebindet inneholder 37 artikler av i alt 31 forskere. Artiklene spenner i tid fra 1857 til 1991, og de viser viktige teoretiske og metodiske retninger i norsk språkhistorisk forskning fra midten av forrige hundreår og fram til i dag. *SL*

Johnsen, Egil Børre: Skriften på pulten. Artiumsstilen i Norge 1880-1993. Ad Notam Gyldendal 1993. 176 s.

Boka kan sies å være den første artiumsstilens litteraturhistorie i Norge, samtidig som den er et aktuelt oppgjør med manglende styring av norskfaget i den nye videregående skolen. Forfatteren retter søkelyset mot artiumsstilen som institusjon og tradisjon i Norge. Materialet består av oppgavetekstene, sensorrapportene og litteraturen om emnet. Hovedvekten i framstillingen er lagt på artiumsstilens rolle som oppdrager og verdiformidler og de mål og holdninger som er nedfelt i oppgavesett og kommentarer. I 1993 skriver over 40 000 kandidater nærmere en halv million sider i norsk til studenteksamen. Så det er en viktig sjanger forfatteren behandler i denne boka. *SL*

Mikkelsen, Per Arne (red.): Sjangeroppbrudd. Om stilskriving og skriveopplæring i den videregående skolen. Landslaget for norskundervisning (LNU)/Cappelen 1993. 213 s.

Artiklene i denne boka behandler forskjellige sider ved

skolestilen i den videregående skolen. Bokas første del består av tre artikler som henholdsvis argumenterer for en kraftig sjangerutvidelse, kritiserer tenkningen om skriving i noen lærebøker og analyserer noen læreres karaktersetning ved eksamen våren 1992. Den andre delen presenterer de nye stilsjanganrene essayet, kåseriet og novellen. Til slutt er det tre kommenterte evalueringer av konkrete elevarbeider. Boka ønsker å være et innlegg i fagdebatten og en form for etterutdanning for norsklærere på alle nivåer. *SL*

Mål og makt. Tidsskrift utgjeve av Studentmållaget i Oslo.

Hefta frå 1993 inneheld mellom anna desse artiklane: *Dag F Simonsen*: Kan ein vere jærbu og europear også i framtida?, *Kjell Venås*: Ivar Aasen, språksaka og framvoksteren av ein norsk nasjonal identitet, *Kjell Venås*: Ivar Aasen om norsk høve til dei andre nordiske språka, *Lars S. Vikør*: «Norsk» «islandsk» enda ein gong. *ÅN*

Mårtenson, Per og Anton Fjeldstad: *Svenska för norrmän.* Ad Notam Gyldendal 1993. 114 s.

Boka gir en kortfattet og oversiktlig presentasjon av svensk for folk som studerer nordiske språk ved universiteter og høyskoler i Norge. Den er også nyttig for oversettere, journalister og andre som er interessert i svensk eller trenger kunnskaper om språket. Boka er delt i to avsnitt. Det første behandler det svenske språkets historie med utblikk over hele det nordiske språkområdet. Det andre avsnittet er en språklære der hovedvekten er lagt på det som skiller det svenske språket fra det norske. Boka inneholder instruktive kart, illustrasjoner og tabeller som letter tilegnelsen av stoffet. *SL*

Nordlyd. Tromsø University Working Papers on Language & Linguistics. No. 19. Institutt for språk og litteratur, Universitetet i Tromsø 1993. 76 s.

Heftet inneheld desse artiklane: *Oddleif Leirbukt*: «Reale» Modalitætskonstruktionen des Norwegischen in kontrastiver Sicht, *Endre Mørck*: Bruken av de verbale s-formene i mellomnorske diplom. *ÅN*

Norsk lingvistisk tidsskrift, hefte 1 og 2 1993.

Hefta inneheld blant anna: *Dag Finn Simonsen*: Minoritets-
språk og minoritets-*språkpolitikk* i EF, *Geirr Wiggen*: Krigsåra
1940-45, eit vendepunkt i norsk språkhistorie?, *Andreas Sveen*:
Historien om Ø: Nullelementer i morfologien, *Ingvald Sivert-
sen*: Er «å være» mange verb?, *Randi Alice Nilssen*: *Ivar Alnæs*
- en banebryter for norsk intonasjonsforskning. ÅN

Norskraft. Arbeidsskrift for nordisk språk og litteratur. Univer-
sitetet i Oslo, Avdeling for nordisk språk og litteratur.

Hefta frå 1993 inneheld desse artiklane: *Jan Engh*: Tre fore-
lesninger om tempus og om modalverb i norsk, *Ingrid Nymoen*:
Moderskapet - et språk for maskuliniteten. ÅN

Pettersen, Egil: *Språknormering og forfatterne. Ortografi og
morfembruk hos ti bokmålsforfattere for hvert av årene 1937,
1957 og 1977*. Utgitt av Norsk språkråd. Eigenproduksjon nr.
49/93. Nordisk institutt, Universitetet i Bergen. 166 s.

Boka er resultatet av et forskningsprosjekt gjennomført av
Norsk språkråd i samråd med de nordiske instituttene ved uni-
versitetene, Leksikografisk institutt, NAVFs EDB-senter for
humanistisk forskning og Prosjekt for datamaskinell språkbe-
handling. Hensikten med prosjektet var å undersøke i hvilken
grad rettskrivningsreformene i 1917, 1938 og 1959 har slått
igjennom hos et utvalg forfattere. Resultatene spriker i flere ret-
ninger, noe som ikke er overraskende med tanke på den norske
språksituasjonen. Enkelte tendenser ser likevel ut til å være klare.
De fleste forfatterne i de tre årskullene holder seg til det som
vanligvis blir kalt moderat bokmål, det vil si tradisjonelle former
innenfor gjeldende rettskrivning. Men i hver gruppe er det en
eller et par forfattere som skiller seg ut ved å velge de radikale
variantene, tilnæringsformene. Undersøkelsen viser dermed at
målet om tilnærming mellom bokmål og nynorsk bare delvis er
oppnådd, men på ingen måte i det tempo og i det omfang rett-
skrivningsnemndene hadde forutsatt eller håpet. En sammenlik-
ning av ortografien og morfembruken hos de tre forfattergruppe-
ne viser likevel at det har vært en utvikling, og at dette for en stor
del må skyldes påvirkning fra den offisielle rettskrivningen. SL.

Rønhovd, Jarle: Norsk morfologi. Ad Notam Gyldendal 1993. 163 s.

Norsk morfologi tek sikte på å gje ei systematisk framstilling av moderne norsk morfologi. Boka omfattar tre hovudemne: morfologisk analyse, som gjev det teoretiske ankerfestet for framstillinga, ordbøying i norsk, der bøyingsystemet i nynorsk og i bokmål blir drøfta, og ordlaging i norsk, der ordlagingsmåtar i begge målformene blir stilte opp. Kwart kapittel inneheld eit oversyn over nye termar som er introduserte. Til kvart kapittel er det dessutan laga øvingsoppgåver. Bak i boka er det merknader og referansar med supplerande opplysningar og lister med litteratur til vidare lesing, og heilt til slutt er det eit fylldig register. *Norsk morfologi* er tenkt til bruk ved universitet og høgskolar, men ho er også nyttig for alle som arbeider med norsk språk eller er interesserte i morfologi. *ÅN.*

Sandøy, Helge: Talemål. Novus forlag 1993. 188 s.

Boka er skrevet med tanke på pensumkravet i studieplanen for nordisk grunnfag ved fjernundervisningsprosjektet FJERN-ORD (se meldinger av andre bøker i den samme serien). Forfatteren viser hvordan en kan studere talespråket både som språklig struktur og sosialt fenomen. Dessuten legger han vekt på den historiske dimensjonen; egne kapitler drøfter hvordan og hvorfor språket endrer seg, og hvordan dialektkartet kan tolkes som resultat av historiske endringer. Dialektgeografien blir framstilt i nordisk perspektiv og med mange kart. *SL*

Språklig samling. 34 årgang. Nr 1-4 1993. Tidsskrift utgitt av Landslaget for språklig samling.

Tidsskriftet inneholder blant annet disse artiklene, nr. 1: *Dag Finn Simonsen: Språkpolitikk, språkregler og språkpraksis i EF, Hartmut Haberland: Nogle bemærkninger om det danske sprogs tilstand og vilkår efter 20 års dansk EF-medlemskab*, nr. 2: temanummer om Dokumentasjonsprosjektet ved Det historisk-filosofiske fakultetet ved Universitetet i Oslo, nr. 3: *Helge Gundersen: Norge i 1993. En sosiolingvistisk oversikt, Magne Myhren: Eilert Sundt og norsk språkhistorie, Arne Torp: Samnorsk tanken som naziideologi, Helge Sandøy:*

Nynorsk ordforråd - resurs eller hindring?, nr. 4: *Geirr Wiggen*: Norsk språk og faglitteratur for universitet og høgskoler, *Lars S. Vikør*: Jan Prahl - ein norrøn målstrevar. *SL*

Steffens, K.E.: *Mønstre i oppløsning*. Norsk sprogpolitikk og sprognormering frem til andre verdenskrig. Statens lærerhøgskole i handels- og kontorlag 1992. 82 s.

Som undertittelen forteller, behandler skriftet nyere norsk språkhistorie fra 1814 til 1940. Forfatteren har et tradisjonelt språksyn og sympatiserer med riksmålsbevegelsen, og framstillingen bærer preg av det. *SL*

Termposten. Informasjon fra Rådet for teknisk terminologi. Nr. 1 og 2 1993.

Meldingsblad med artiklar om terminologi, bokmeldingar, informasjon om konferansar o.l. Av artiklane kan vi nemne nr. 1: *Olli Nykänen*: Cost Analysis of Terminology Projects, nr. 2: *Bente Maegaard*: Current Trends in Machine Translation and Machine-Aided Translation. *ÅN*

Torp, Arne og Lars S. Vikør: *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. Ad Notam Gyldendal 1993. 342 s.

Boka er skrevet med tanke på pensumkravet i studieplanen for nordisk grunnlag ved fjernundervisningsprosjektet FJERN-ORD (se meldinger av andre bøker i den samme serien). I stedet for kronologi har forfatterne valgt skillet mellom indre og ytre språkhistorie som det overordnede disposisjonskriteriet i framstillingen. Den indre språkhistorien beskriver utviklingen av språkstrukturen fra urnordisk og til i dag. Hovedvekten er lagt på den fonologiske utviklingen, men forfatterne drøfter også morfologiske og syntaktiske trekk. Den ytre språkhistorien legger hovedvekten på utviklingen av de moderne norske skriftnormalene og den spesielle språksituasjonen i Norge. For et nordisk publikum er særlig denne delen av boka opplysende og interessant. *SL*

Vagle, Wenche, Margareth Sandvik og Jan Svennevig: Tekst og kontekst. En innføring i tekstlingvistikk og pragmatikk.

Landslaget for norskundervisning (LNU)/Cappelen 1993. 291 s.

Boka gir den første helhetlige innføringen i tekstlingvistikk og pragmatikk på norsk. Innholdet faller i tre hoveddeler. I den første delen setter forfatterne tekst og språkbruk inn i en kommunikasjonsteoretisk ramme. Hovedbudskapet er at språkbruk ikke kan studeres i isolasjon, men må ses i sin naturlige sammenheng - setningen i forhold til de omliggende setningene, teksten i forhold til samhandlingssituasjonen. I neste del står pragmatikken i fokus. Forfatterne presenterer språkhandlings-teorien, som beskriver hvordan språklige ytringer brukes til å utføre ulike typer handlinger overfor mottakeren. Den siste delen handler om hvordan tekster er organisert. Boka er tilrettelagt for selvstudium med oppsummeringer, oppgaver og litteraturhenvisninger til slutt i hvert kapittel. *SL*

Vassenden, Lars: Norsk syntaks. Ad Notam Gyldendal 1993. 201 s.

Boka er skrevet med tanke på pensumkravet i studieplanen for nordisk grunnfag ved fjernundervisningsprosjektet FJERN-ORD (se meldinger av andre bøker i den samme serien). Fordi opplegget for en stor del er basert på selvstudium, har forfatteren lagt vekt på å gjøre framstillingen så lite teoretisk som mulig. Han formulerer heller regler og prinsipper på grunnlag av praktisk analyse av setninger og setningsledd. Hele framstillingen er derfor knyttet til tekster. Boka er delt i tre deler. Den første delen behandler de mønstrene setninger og setningsledd danner når de blir ytret. Den andre delen gjør greie for hvilke ledd setninger og setningsledd er sammensatt av, og hvordan det logiske forholdet er mellom dem. Den siste delen tar opp noen av de reglene som gjelder når vi omformer setninger til fraser og ord og omvendt. *SL*

Sverige

Av Birgitta Lindgren

Andersson, Erik: Grammatik från grunden. En koncentrerad svensk satslära. Hallgren & Fallgren 1993. 192 s.

Det här är en grammatik avsedd för den akademiska grundutbildningen. Även om resonemangen ibland gäller allmänspråkliga saker, är det i första hand en grammatik över det svenska språket skriven för svenskspråkiga. Författaren, som är professor i svenska vid Åbo Akademi, gör någon gång jämförelser med finska. Boken avslutas med övningsuppgifter med facit. Författaren skriver själv i sitt förord att texten i boken ställvis är rätt kompakt och innehåller många termer.

Cederberg, Ann: Stil och strategi i riksdagsretoriken. En undersökning av debattspråkets utveckling i den svenska tvåkammarriksdagen (1867–1978.) Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 33. 1993. 174 s. Ak. avh.

I denna bok, som är en doktorsavhandling, har författaren undersökt riksdagstal under en hundraårsperiod. Hon konstaterar bl.a. att det har blivit vanligare med angrepp på motståndare och att debatten på så sätt blivit hårdare. Det har också blivit vanligare att hänvisa till forskningsresultat som stöd för en åsikt. I fråga om stilnivå följer talen den allmänna språkutvecklingen och alltså blivit ledigare. Användningen av bilder har minskat och författaren menar att också skaparlusten och lekfullheten tycks ha minskat.

Gamla folk och nya stater. Det upplösta sovjetimperiet. Red. Sven Gustavsson och Ingvar Svanberg. Gidlunds bokförlag 1992. 434 s.+5 s. kartor.

Det här är egentligen inget språkligt verk, men boken innehåller en del uppgifter om geolinguistiska förhållanden i det forna Sovjetunionen och den är intressant för diskussionen om vad de nya staterna och områdena där skall heta på svenska.

Henrikson, Alf: Alla årets dagar. En evighetskalender. Norstedts 1993. 615 s.

Detta är en omarbetad version av ett tidigare verk. Här presenteras årets alla dagar med utredningar om varje dags namn och betydelse i olika länders namnlängder. Dessutom berättas om olika tideräkningar, om kyrkoåret, om helgonkalendrarna, bondopraktikan osv.

Laurén, Christer: Fackspråk. Form, innehåll, funktion. Studentlitteratur 1993. 186 s. Kort tysk sammanfattning.

Boken är en redovisning av ett projekt «Svenskt fackspråk» vid Vasa universitet, där man undersökt språket inom sex fackområden, bl.a. juridik, elteknik och lingvistik. Boken inleds med en historik över fackspråksforskning.

Lundén, Thomas: Språkens landskap i Europa. Studentlitteratur 1993. 200 s. I sin bok går författaren igenom det språkliga landskap som Europa utgör, där språkgränserna inte alltid sammanfaller med de politiska gränserna.

Nilsson, Gunvor: Aktig-ord förr och nu. En historisk-semantisk studie av aktig-avledningar i svenskan. Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 31. 1993. 140 s. Ak. avh.

I sin avhandling behandlar författaren bruket av ord på *aktig*, t.ex. *felaktig*, *flickaktig*, *läraktig*, *rödaktig*. Hon visar att detta suffix fortfarande är mycket produktivt, i synnerhet till substantiv. Den vanliga uppfattningen att *-aktig* uttrycker något negativt tillskriver författaren det faktum att många *aktig*-ord brukas i pejorativt syfte, såsom *rävaktig*, *svinaktig*, *dåraktig*, *tjuvaktig*.

Ord och lexikon. Festskrift till Hans Jonsson 10 juni 1993. Norstedts 1993. 212 s.

I denna festskrift till den avgångne chefen för Svenska Akademiens ordbok (SAOB) ingår ordhistoriska och etymologiska uppsatser, bl.a. en av Birgit Falck-Kjällquist om ett numera obrukligt uttryck *stål* inom textilbranschen, en annan av Bertil

Molde om ett uttryck hos Strindberg, *siks' du*, som han vill leda tillbaka på ett finskt uttryck. Sture Hast gör en jämförelse mellan SAOB och tre andra historiska ordböcker. Ingrid Hansson berättar om datoriseringen av SAOB och Gunilla Tjebbes om det viktiga förberedelsearbetet på ordboksredaktionen. Den tillträdande chefen Lars Svensson redogör för sitt detektivarbete med att spåra upp vem som skrivit artiklarna i de första banden.

Nordiska orter och ord. Festskrift till Bengt Pamp på 65-årsdagen 1993. Skrifter utgivna genom dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund 7. 1993

Bland de många uppsatserna i denna bok kan nämnas en av Stefan Brink om skandinaviska ortnamn i Australien såsom *Anderson, Greenland* och *Wallhall*. Vidare en etymologisk utredning av *tumme, tumma, tum* av Sven Ekbo, en om det danska *Pærekøbing* (motsvarande svenska *Grönköping*) av Bente Holmberg och en utredning av begreppet 'ord' av Ulf Teleman.

SLÅ 93. Språket och bilderna. Red. Birgitta Garme. Svensklärarföreningens årsskrift 1993. Svensklärarföreningens skriftserie nr 212. 1993. 220 s.

Temat för denna årsskrift är språk och bild. Artiklarna handlar bl.a. om metaforik i skönlitteratur och olika sorters sakprosa samt om bild och text tillsammans, t.ex. i tecknade serier.

Språk i världen. Broar och barriärer. Red. av Jerker Blomqvist & Ulf Teleman. Lund University Press 1993. 141 s.

Språkens roll i politiken har blivit aktuell. Det kan bygga broar men också ställa upp barriärer. I några uppsatser i boken behandlas hur språkproblemen har lösts eller inte lösts i flerspråkiga länder. Engelskans roll som ett nytt lingua franca belyses också, liksom försök att skapa konstgjorda världsspråk. Uppsatserna bygger på föredrag som hölls under Humanistdagarna i Lund.

Språk och stil. Tidskrift för svensk språkforskning. Ny följd 2: 1992. Utg. av Lennart Elmevik, Bengt Nordberg och Mats Thelander. Swedish Science Press 1993. 199 s.

Bland innehållet kan nämnas en uppsats av Christer Åsberg om den nya bibelöversättningen, en uppsats av Lars Alfvegren om kontakterna mellan Adolf Noreen och Selma Lagerlöf i samband med läseboken «Nils Holgerssons underbara resa» och en uppsats av Siv Strömquist över skiljetecknens historik i svenskan.

Svenskläraren 1 – 4 1993. Medlemsblad för Svenskläraryrket. Bland artiklar som behandlar språkliga ämnen kan nämnas i nr 1 *Konsten att inte kommatöra*, i nr 2 *Tidningssvenska – vad är det?*, i nr 3 *Aktiva och passiva satser* alla av Sten Ewerth och i nr 4 en av Per Anders Holkers om personliga pronomen.

Visst går det att förändra myndighetsspråket! En rapport från Språkvårdsprojektet. DS 1993:61. Finansdepartementet. Allmänna förlaget 1993. 86 s.

I den här skriften redovisas ett språkvårdsprojekt som bedrivits vid fyra myndigheter med goda resultat. Skriften vänder sig i första hand till myndighetschefer och andra som är ansvariga för att myndigheternas språk är begripligt, och syftar till att uppmuntra till att liknande arbete sätts i gång på andra håll.